

ฟื้นฟูระบบนิเวศน์ 'บางคนก็'

กรุงเทพธุรกิจ ● สองชุมชนใน ต.บางคนที และต.บางนกแขวก อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม ร่วมกันจัดทำโครงการวิจัยชุมชนกับการจัดการระบบนิเวศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองดำเนินสะดวก พื้นที่โซน 6 ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อพัฒนาระบบการจัดการท่องเที่ยวที่สามารถรักษาสิ่งแวดล้อมและสร้างการมีส่วนร่วมให้กับชุมชน รวมถึงร่วมกันแก้ปัญหาน้ำเสีย ขยะ และดูแลรักษาคลองดำเนินสะดวก

ชุมชนทั้งสองตั้งอยู่ใน อ.บางคนที เป็นพื้นที่ราบลุ่มติดแม่น้ำแม่กลอง มีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ และเป็นเส้นทางน้ำเชื่อมระหว่างแม่น้ำแม่กลองกับคลองดำเนินสะดวก ซึ่งไหลผ่านกลางชุมชนทั้ง 2 ตำบล

วิถีชีวิตของชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกพืชสวนผสม แต่ปัจจุบันชุมชนเริ่มประสบปัญหาขยะและล้าคลองตื้นเขิน เพราะขาดการใส่ใจดูแลรักษา หลังจากความเจริญเข้ามาสู่พื้นที่ ผู้คนหันไปใช้ถนนในการสัญจรแทนการสัญจรทางน้ำเหมือนในอดีต

นายพนม นาคศิริ สารวัตรกำนัน ม.2 ต.บางคนที อ.บางคนที ในฐานะนักวิจัยชาวบ้านกล่าวว่า เมื่อมีการถมคลองเพื่อทำถนน ทำให้การสัญจรและการไหลของน้ำเกิดการเบี่ยงเบน ขณะที่คลองข่อยที่กระจายอยู่ในชุมชนไว้รองรับน้ำ เพื่อใช้เป็นพื้นที่แก้มลิงของชุมชนก็ลดน้อยลง

“เพราะคนขาดจิตสำนึก ไม่ใส่ใจดูแลแม่น้ำลำคลอง ทั้งขยะไม่เป็นที่ เกิดการสะสมขยะมูลฝอย รวมทั้งผักตบชวาและวัชพืชก็ไม่มีการเก็บ ปล่อยให้ขึ้นรกปกคลุมไปทั่วจนเรือไม่สามารถผ่านได้”

ผลการลงพื้นที่ที่จัดเก็บรวบรวมข้อมูลความยาวของลำคลองและสำรวจสภาพลำคลองต่างๆ ในชุมชน ได้นำมาสู่การจัดทำแผนที่ทำมือ ซึ่งเป็นเส้นทางนำของชุมชน

เป็นครั้งแรกที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ในทันที โดยเรื่องนี้ นายพนม บอกว่า ปัญหาคลองเกิดการตื้นเขิน รกร้าง ขาดการฟื้นฟู เราถึงนำปัญหาที่เกิดขึ้นเสนอไปยังหน่วยงานราชการ เพื่อให้เข้ามาช่วยเหลือได้อย่างตรงจุดและเร็วขึ้น เพราะมีข้อมูลยืนยันชัดเจน นอกจากนี้ยังรณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนและเยาวชนหันมาช่วยกันจัดเก็บขยะร่วมกันอนุรักษ์และรักษาความสะอาดคูคลองเหมือนในอดีต

จากการดำเนินการรณรงค์ ทำให้ปัจจุบันสถานการณ์ในชุมชนเริ่มคลี่คลายดีขึ้น ชุมชนเกิดความกระตือรือร้นในการดูแลความสะอาดมากขึ้น หันมาทิ้งขยะลงถังแทนการทิ้งขยะลงลำคลอง

“การทำงานวิจัยโครงการที่เกี่ยวกับการดูแลแม่น้ำลำคลอง ทำให้รู้ระยะทางรู้สภาพพื้นที่ เมื่อเกิดปัญหาอะไรขึ้น ก็สามารถนำข้อมูลมาใช้ยืนยัน เสนอไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถเข้ามาดำเนินการได้ทันที ดังนั้นถ้าชุมชนทุกตำบลทำวิจัย จะทำให้เราสามารถเก็บข้อมูลของทุกชุมชนมาเชื่อมต่อกันได้หมดทุกตำบล และร้อยไปถึงอำเภอได้ จะยิ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากยิ่งขึ้น”

สำหรับงานวิจัยนี้ มุ่งให้ความสำคัญ

พนม นาคศิริ

“คนขาดจิตสำนึก ไม่ใส่ใจดูแลแม่น้ำลำคลองเกิดการสะสมขยะผักตบชวาปล่อยให้ขึ้นรกปกคลุมไปทั่วเรือไม่สามารถผ่านได้**”**

กับการจัดการข้อมูลและแหล่งเรียนรู้เพื่อสร้างพื้นฐานให้กับคนในชุมชนได้ตระหนักในแนวทางร่วมกัน นอกจากการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลอง ชุมชนยังร่วมกันสืบค้นหาประวัติศาสตร์ชุมชน และพัฒนาเด็กเยาวชน

ให้เป็นนักวิจัยน้อย เพื่อดำเนินโครงการวิจัยเพื่อสิ่งแวดล้อมคลอง และพัฒนา นักมัคคุเทศก์น้อยเพื่อส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่อไป โดยมีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในครั้งนี้ได้แก่ โรงเรียน ตฤณานุเคราะห์ โรงเรียนวัดเจริญสุขาราม (วัดนานุวรรณ) และโรงเรียนเมธีชนหะ วัฒนวิทยาลัย

งานวิจัยนี้เป็นกระบวนการวิจัยที่สร้าง การเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนโดยเฉพาะเด็ก และเยาวชนเพื่อสร้างจิตสำนึกในการรักษา สิ่งแวดล้อมระบบนิเวศมีกระบวนการทำงาน ร่วมกันเป็นเครือข่ายชุมชน วัด โรงเรียน และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังความ รักความสามัคคีของคนในชุมชน นำไปสู่ การทำงานและการวางแผนร่วมกัน โดย มีการจัดทำระบบฐานข้อมูล การพัฒนา แผนการจัดการคลองของ 2 ตำบล การสร้าง เครือข่ายเชิงพื้นที่ มีการเก็บข้อมูลจากเวที ประชุมเชิงวิจัย ทั้งการประชุมระดับตำบล และระดับภาคีเครือข่าย นำข้อมูลที่เก็บได้ มาวิเคราะห์ร่วมกันอย่างเป็นระบบ

ทั้งหมดเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการ ระบบนิเวศน์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และนำมาสู่การออกแบบวางแผนเพื่อการ จัดการระบบนิเวศน์คลองและพัฒนาสาย การท่องเที่ยวฯ ที่สามารถสร้างศักยภาพ การจัดการโดยชุมชนที่สอดคล้องกับวิถี ของชุมชน

นอกจากนี้ ยังทำให้เกิดรูปแบบการ ท่องเที่ยวที่สอดคล้องต่อระบบนิเวศน์และ ประวัติศาสตร์ มีการวางแผนเตรียมความ พร้อมด้านต่างๆ ในชุมชน เพื่อเตรียมรับ นักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตและ เกิดศูนย์การเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีการจัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้คลอง” ขึ้นที่ โรงเรียน เมธีชนหะวัฒนวิทยาลัย เพื่อเป็น ที่เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของคลองดำเนิน โชน 6